

Staten van Aruba
Rechtsjäär 2023-2024-1010

LANDSVERORDENING tot wijziging van de Landsverordening van 24 november 2022 tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2023, de Landsverordening van 30 november 2022 tot vaststelling van de begroting van de Staten van Aruba voor het dienstjaar 2023 en van de Landsverordening van 26 januari 2023 tot vaststelling van de begroting van de Dienst Openbare Werken voor het dienstjaar 2023

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

no. 5

De ondergetekenden hebben met belangstelling kennisgenomen van de vragen en opmerkingen van de fracties van de AVP, MAS, Raiz en Accion 21 inzake het onderhavige ontwerp en de daarmee samenhangende aangelegenheden. Op deze vragen en opmerkingen wordt hieronder ingegaan in dezelfde volgorde als die van het verslag. Uit oogpunt van efficiency zullen de vragen en opmerkingen daarbij woordelijk worden herhaald, gevolgd door de reactie daarop van de ondergetekenden. De vragen van de fracties zijn cursief afgedrukt. Aangetekend zij hierbij dat de vragen en opmerkingen waarop niet is ingegaan, bespreking zullen vinden tijdens de openbare behandeling van het onderhavige ontwerp.

De leden van de AVP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige ontwerp-landsverordening. Naar aanleiding hiervan heeft de fractie de volgende vragen:

Volgens de Raad van Advies is net als bij de eerste suppletoire begroting voor het dienstjaar 2023 inclusief bijbehorende Nota van Wijziging, de in het ontwerp (tweede 16 suppletoire begroting 2023) opgenomen positieve economische prognoses utopisch van aard. Voor het dienstjaar 2023 wordt een meevaller begroot van 58.9 miljoen. De Raad van Advies constateert echter met betrekking tot het vaststellen van het bedrag van de totale meevaller enkele onduidelijkheden. De regering reageert daarop met de opmerking dat het meevallersbeleid voor het

eerst toegepast wordt gebaseerd op het protocol van 2018 en dat er dus enige onduidelijkheden erover kunnen bestaan. Verder geeft de Raad aan dat de totale meevaller 73.2 miljoen zou bedragen. Kan de overheid deze onduidelijkheden wat uitgebreider toelichten?

Dienaangaande zij hierbij opgemerkt dat Land kende decennialang van tekorten, en nu pas onder dit coalitiekabinet is deze onhoudbare toestand omgebogen naar een overschot. Daarbij horen uiteraard andere spelregels, onder andere de toepassing van het meevallersbeleid uit het protocol van 2018. De Raad van Advies heeft daarover specifiek gevraagd om een berekeningswijze voor wat betreft de omvang van de geconstateerde meevallers, welke in principe kunnen bestaan uit autonome-meevallers (=geen sturing doch heeft dit zich voorgedaan), beleidsmatige-meevallers (=er wordt opgestuurd zodat deze zich voordoet) en of een combinatie van die twee. In de memorie van toelichting van het onderhavige ontwerp op pagina 8, staat een overzicht van de berekeningswijze van de meevallers. Kortom het draait om meevallers ten tijde van een overschot boven(op) het vastgestelde financieringssaldo van +1.0% van het bbp. Dit laatstgenoemde wordt via een verdelingssleutel van 50-50% verdeeld over investeringen en schuldreductie.

Kan de regering concreet aangeven waaraan de meevallers en onvoorzienbare opbrengsten(dividenden) zullen worden aangewend?

De meevallers zullen, conform het meevallersbeleid, verdeeld worden via een verdeelsleutel van 50-50% over het verrichten van extra aflossingen en additionele investeringen. Beiden ter waarde van Afl. 29.4 miljoen, zoals opgenomen en toegelicht in de memorie van toelichting. Volledigheidshalve, dient hier ook aangegeven te worden dat dividenden voortvloeien uit het deelnemingenbeleid en niet als onvoorzienbaar te bestempelen zijn. Met name gelet dat de beleidsverantwoordelijke minister door de deelnemingen met regelmaat geïnformeerd wordt, zodat waar nodig (bij)sturing kan geschieden.

Uit de aangeboden tweede suppletoire begroting valt niet af te leiden of de meevallers en dividenden zullen leiden tot concrete stappen om de bestaanszekerheid van de Arubaanse bevolking te borgen. Kan de Minister

aangeven welke concrete stappen zullen worden genomen om de bestaanszekerheid van de Arubaanse bevolking te verbeteren?

Het doel van het sluiten van het protocol van 2018 was om de overheidsfinanciën van het Land te verduurzamen, aangezien decennialang sprake was van tekorten en overbodig beleidsconsumptie, welke geleid heeft tot hoge en ondraagbare schulden voor de Arubaanse bevolking. Ter borging van de bestaanszekerheid van de Arubaanse bevolking heeft het huidige coalitiekabinet ondanks tegenslagen van een wereldpandemie de schulden van het Land gereduceerd (naar verwachting zal de 70% grenslijn zelfs eerder bereikt worden dan verwacht), om zodoende voor de nodige financiële en of budgettaire beademing te zorgen hetgeen de bevolking ten goede zal komen in de komende jaren.

Welk sociaaleconomisch beleid zal de regering uitvoeren?

In de Commissie Macro Model (CMM) onder voorzitterschap van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) komen vertegenwoordigers van het CBS, CBA, ATA, DAO, SER, Directie Financiën en sinds 2020 AHATA en Aruba Airport Authority N.V. (AAA) zitting hebben als toehoorder. In de bijeenkomsten van de CMM worden de laatste ontwikkelingen in hun specifieke sectoren alsmede de assumpties voor de economische projecties besproken. Voor het maken van de economische projecties wordt het macro-economisch model MARUBA gebruikt. Het MARUBA-model is gebaseerd op de nationale rekeningen en weerspiegelt het functioneren van de Arubaanse economie, dat wordt gebruikt om de economische ontwikkelingen van het Land te voorspellen. Het MARUBA-model illustreert de onderlinge samenhang tussen de verschillende macro-economische variabelen en bootst daarmee de Arubaanse economie na. Het herziene MARUBA-model, dat door de CARTAC is gevalideerd, heeft het mogelijk gemaakt om maandelijks data te reviseren en met herziene prognoses te komen ten aanzien van de lokale en internationale ontwikkelingen op de Arubaanse economie.

De positieve economische prognose voor 2023, met namelijk een nominale groei van 10,1%, is het resultaat van goed onderbouwde analyses door lokale deskundigen en het gebruik van het MARUBA-model. Het herstel van de economie van Aruba wordt ook door het IMF bevestigd in de Staff Concluding Statement of

the 2023 Article IV Mission. Daarnaast bevestigt de Caribbean Investment Climate Index (CICI) 2023 van het Economisch Bureau te Amsterdam, dat het sterke herstel van de economie van Aruba de aantrekkelijkheid van het investeringsklimaat onderstreept. Voor het derde jaar op een rij voert Aruba de Caribische ranglijst aan als het meest aantrekkelijke investeringsklimaat. Van alle landen op de ranglijst herstelt Aruba het sterkst van de coronapandemie. Veel andere Caribische landen herstellen trager.

Dit herstel is ook terug te zien in de cijfers van de SVb. Het aantal dienstverbanden per eind november bedraagt 44.331 (2022: december 42.179, 2021: december 41.251, 2020: december 39.858). Deze positieve ontwikkeling bewijst dat ondanks internationale ontwikkelingen zoals de nasleep van de coronapandemie in de toeleveringsketen, de oorlog tussen Oekraïne en Rusland, de stijgende prijzen, het herstel van de economie van Aruba zich vertaalt in meer registraties bij de SVb hetgeen een indicatie is van meer burgers met een baan en inkomen.

Uitgaande van een verwachte inflatie van 4.4% in 2023 en 3.2% in 2024 volgens de Economic Outlook 2023-2024, wordt de druk op de koopkracht en bestaanszekerheid minder. Het ministerie van Economische Zaken monitort de inflatieontwikkeling nauwkeuring en aangezien de inflatie een duidelijk dalende tendens weergeeft, kan worden geconcludeerd dat de koopkracht thans minder onder druk staat, in vergelijking met de periode na de pandemie en het begin van de oorlog tussen Oekraïne en Rusland.

De Regering geeft aan dat ondertussen zich een drietal extra meevallers hebben voorgedaan, een agio-effect van circa 3.2 miljoen, een opwaartse bijstelling van de middenpost retributies, leges en rechten van 2.9 miljoen en 8.5 miljoen extra qua winstuitkering van Aruba Airport Authority NV. Waaraan zal het totaalbedrag van 14.6 miljoen worden besteed?

Opgemerkt zij dat al deze meevallers (1x autonoom en 2x beleidsmatig) dragen bij aan de waargenomen meevallersomvang boven het vastgestelde financieringssaldo van +1.0% van het bbp. Dit betekent dat conform het meevallersbeleid, deze voor 50% ingezet worden ten behoeve van het verrichten van extra aflossingen en 50% voor het verrichten van extra investeringen.

Door de aanhoudende inflatie en toename van de belastindruk op de burgers staan hun koopkracht ernstig onder druk. Welke beleidsmatige wijzigingen zijn doorgevoerd om de koopkracht te verbeteren?

Om de koopkracht te verbeteren zijn per 1 januari 2023 verschillende beleidsmatige wijzigingen doorgevoerd zoals:

1. Inkomstenbelasting- en loonbelastingverlaging: de verlaging van de inkomstenbelasting- en loonbelastingtarieven kan de netto-inkomsten van burgers verhogen, waardoor zij meer geld hebben om te besteden.
2. Verhoging van de belastingvrije som: door de belastingvrije som te verhogen van Afl. 30.000 naar Afl. 36.000 wordt een groter deel van het inkomen van burgers vrijgesteld van belasting, wat het beschikbare inkomen verhoogt.
3. Ondersteuning van kwetsbare groepen: specifieke maatregelen zijn, zoals verhoging van de reparatie toeslag voor ouderen, alsmede de individualisering van de AOV-uitkering in de inkomstenbelasting, om de koopkracht van kwetsbare groepen, zoals lage inkomens en gepensioneerden, te verbeteren.
4. Verhoging van het minimumloon: de verhoging van het minimumloon kan ervoor zorgen dat de koopkracht van burgers niet achterblijft bij de wereldwijde stijgende prijzen van goederen en diensten.
5. Stimuleren van economische groei: de verlaging van het winstbelastingtarief van 25% naar 22% en de verruiming van de investeringsaftrek naar 10% zijn beleidsmaatregelen die gericht zijn op het bevorderen van economische groei.

De genoemde maatregelen kunnen allemaal bijdragen aan het versterken van de koopkracht van de burgers. Met deze wijzigingen laat de regering zien dat er proactief maatregelen worden genomen om de financiële positie van burgers te verbeteren en de negatieve gevolgen van inflatie en belastingdruk te verminderen.

Uit het rapport van de CBA blijkt dat de private investeringen en private consumptie een dalende trend weergeven. Dit heeft aanzienlijke gevolgen voor de economie van Aruba. Welke beleidskeuzes zijn gemaakt om de economische groei te bevorderen?

Ten eerste als men naar de referentie Economic Outlook van de Centrale Bank van Aruba bestudeerd, wordt er geconstateerd dat deze cijfers afkomstig zijn uit de gepubliceerde Economic Outlook 2023 gepubliceerd in maart 2023, die een cutoff date hebben van november 25, 2022. In juni 2023 heeft DEZHI zijn Economic Outlook 2023 gepubliceerd, met de reële cijfers die er als volgt uitzien voor het jaar 2022-2023:

Economic Outlook May 2023				
	Estimate 2022	Projection 2023	Estimate 2022	Projection 2023
	Nominal	Nominal	Real	Real
GDP	11.4	10.1	7.7	3.3
Private consumption (%)	3.2	6.6	-2.2	2.1
Public consumption (%)	4.2	2.0	4.2	-3.2
Total consumption (%)	3.5	5.2	-0.8	0.9
Private investments (%)	14.2	28.5	7.4	23.8
Public investments (%)	-18.6	57.5	-23.4	51.7
Total investments (%)	13.7	28.8	6.9	24.1
Export Goods and Services (%)	35.4	10.0	22.3	4.8
<i>Export (tourism) (%)</i>	<i>38.9</i>	<i>10.2</i>	<i>24.2</i>	<i>4.8</i>
Imports Goods and Services (%)	26.6	9.7	12.6	7.5

Voor het basisscenario in 2023 wordt verwacht dat het reële bbp met 3,3 procent zal stijgen. In de nulmeting is een negatieve ontwikkeling waar te nemen voor de publieke consumptie in reële termen. De verwachte daling in de publieke (overheids)consumptie wordt grotendeels veroorzaakt door de verwachte inflatie van 4.4% in 2023. Voor particuliere consumptie, de publieke en private investeringen wordt een reële stijging verwacht, grotendeels gedreven door de verwachte groei in het aantal werknemers op de arbeidsmarkt, de hoeveelheid investeringen in de hotelsector en de ontwikkelingen in de toeristische sector. Tenslotte laat het recente bezoek van de IMF aan Aruba zien dat de reële bbp-groei voor het jaar 2023 naar verwachting 2.3 procent zal bedragen. (Bron: Concluding Statement IMF Article IV Mission Aruba mei-juni 2023).

Aangezien de regering vooruitgang boekt om het economisch herstel na de Covid-19-pandemie te bevorderen en het investeringsklimaat van Aruba te verbeteren, moeten er standvastige maatregelen worden genomen om een gezonde groei van het bbp en deze op een duurzame manier te bevorderen. Er zijn nieuwe sectoren die de economie van Aruba nodig heeft voor een duurzame diversificatie. Wij

bouwen verder op de "Economic Policy" van 2019 waar 6 Promising Sectors zijn geïdentificeerd. Deze zes Promising Sectoren zijn Nichetoerisme, Kenniseconomie, Landbouw, Logistiek, Circulaire Economie en Creatieve Industrie. De visie met deze Promising Sectors is om het investeringsklimaat op Aruba te verbeteren en een duurzame, sterke, innovatieve, concurrerende, veerkrachtige en gediversifieerde economie te stimuleren, die bijdraagt aan een hogere levenskwaliteit voor alle burgers. Duurzame economische groei, het creëren van werkgelegenheid, eerlijke concurrentie en "ease of doing business" zijn de belangrijkste doelstellingen van deze visie. Verdere uitwerking van de geïdentificeerde Promising Sectors is nodig samen met de introductie van fiscale prikkels om de duurzame economische ontwikkeling van Aruba te stimuleren.

De minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, heeft onder zijn voorzitterschap de Commissie Economisch Herstel geïnstalleerd. De Commissie Economisch Herstel bestaat uit vertegenwoordigers van de bedrijfs- en bancaire sector, fiscale en juridische specialisten en de (semi-)publieke sector om samen te werken aan het formuleren van fiscale en economische prikkels om bij te dragen aan de bevordering van investeringen en de duurzame economische ontwikkeling van Aruba. De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) heeft een concept-document opgesteld naar aanleiding van de uitvoerige besprekingen binnen de Commissie Economisch Herstel. Hiervoor is als basis gebruikt een door DEZHI uitgevoerde beoordeling en inventarisatie van de focuslanden die zijn aangegeven in de investeringsstrategie 2019-2024 en de benchmarking van eilanden die concurreren met Aruba om internationale investeringen aan te trekken.

Om de Promising Sectors concurrerend te maken op de internationale markt om het economisch herstel van Aruba te bevorderen, is het noodzakelijk om fiscale prikkels en andere investeringsprikkels in te voeren.

Fiscale stimulansen zijn nodig voor de Promising Sectors om directe buitenlandse investeringen (FDI) aan te trekken, om duurzame ontwikkeling te stimuleren door circulaire economische modellen aan te passen, en om bestaande bedrijven aan te moedigen om te innoveren en te investeren. De introductie van investeringsprikkels is ook nodig om nieuwe bedrijven te stimuleren, bestaande bedrijven te stimuleren om uit te breiden en om meer duurzame projecten naar Aruba te halen. De aanbevelingen van de Commissie Economisch Herstel zijn na

bespreking in de ministerraad doorgestuurd naar de belastingdienst (DIMP) voor advies omtrent haalbaarheid en uitvoering. Andere belangrijke stappen die genomen zijn:

1. Aanpassing van het vestigingsbeleid op grond waarvan "red tape" is verminderd, de afgifte processen van vergunningen efficiënter is geworden en de Promising Sectors voorrang krijgen (afgerond);
2. De lancering van een internationale marketingcampagne om Aruba te promoten als een aantrekkelijke investeringsbestemming (in uitvoering);
3. De uitrusting van de Aruba Investment Agency (ARINA) om sterker te staan in de promotie van Aruba als investeringsbestemming (in uitvoering);
4. Het voorstel voor fiscale investeringsstimulansen die moeten worden om de investering te verbeteren en vestigingsklimaat van Aruba (opgesteld);
5. De implementatie van de Mededingingsautoriteit (the Aruban Fair Trade Authority) ter verbetering van "fair level playing field" in de zakelijke sector (afgerond);
6. De implementatie van een Nationaal Statistisch Systeem (NSS) Aruba om de beschikbaarheid van economische, sociale en milieugegevens voor zowel nationale als internationale gegevensgebruikers (in uitvoering);
7. De uitvoering van het Agrifund om economische diversificatie op Aruba te stimuleren door middel van verstrekking opleiding en microfinanciering voor ondernemers in de landbouwsector (in uitvoering);
8. Het organiseren van een handelsmissie naar Colombia om de nationale en regionale economie te stimuleren mogelijkheden (afgerond en action plan in uitvoering) en het organiseren van een handelsmissie naar Venezuela (in voorbereiding);
9. Stedelijke centrumontwikkeling te Oranjestad en San Nicolas om niet actief kapitaal productief te maken, met weinig tot geen last voor de beperkte ruimte (in uitvoering);
10. Het opstellen van een duurzaam ontwikkelingsactieplan voor een duurzame en inclusief economisch model (in uitvoering).
11. De modernisering van de vrije zone wetgeving. Recentelijk is de Landsverordening vrije zones 2000 gewijzigd en thans wordt een concept-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, opgesteld waarbij nieuwe diensten zullen worden aangewezen die vanuit de vrije zone mogen worden

uitgevoerd. Nadat het landsbesluit, houdende algemene maatregelen, is geformaliseerd zullen de nieuwe opties die de vrije zone zal bieden door middel van een internationale marketingstrategie worden bekend gemaakt.

Uit de tweede suppletoire begroting blijkt dat de regering kan rekenen op een aanzienlijk bedrag aan meevallers en dividenden. Kan de desbetreffende minister verantwoorden waarom deze onvoorzienbare opbrengsten niet zullen worden aangewend voor het verhogen van de bijstand?

Dienaangaande zie hierbij opgemerkt dat de bijstand was overgeraamd. De meevaller in dit geval was puur van incidentele aard en niet structureel. Wel is er een evaluatie gaande naar mogelijkheden over een eventuele verhoging van de bijstand. Er zal gekeken moeten worden naar de financiële kaders van het Land. Te zijner tijd zal er gezorgd worden om de middelen beschikbaar te maken indien dit nodig wordt geacht.

Uit de suppletoire begroting blijkt dat de regering kan rekenen op een aanzienlijk bedrag aan meevallers en dividenden. Kan de desbetreffende minister verantwoorden waarom deze onvoorzienbare opbrengsten niet zullen worden aangewend voor het verhogen van het bedrag aan reparatietoeslag?

Verwezen wordt naar het antwoord op de volgende vraag.

Kan de desbetreffende minister verantwoorden waarom de onvoorzienbare opbrengsten uit de tweede suppletoire begroting niet zullen worden aangewend voor het verhogen van de reparatietoeslag voor pensioengerechtigden en minimumloners?

Allereerst zij de eerder aangekondigde, met de Staten en met Nederland overeengekomen spelregels omtrent de inzet van meevallers, namelijk dat deze ten gunste komen van schuldverlaging dan wel investeringen. Kostenverhogingen, zoals met het verhogen van de reparatietoeslag, zijn vooralsnog niet aan de orde. In het kader van het voeren van een deugdelijk financieel beheer dient rekening te worden gehouden met de aard van de meevaller(s). De vraagstelling daarbij is of de meevaller eenmalig of structureel is. In dit specifieke geval is het eenmalig van aard en kan dus, conform de gangbare normen rond deugdelijk financieel beheer,

niet ingezet worden om een structurele kostenverhoging te dekken. Kortom, een eenmalige meevaller kan men niet inzetten om hogere maandelijkse terugkerende kosten te dekken. Een dergelijke dekking wordt ondeugdelijk geacht, niettegenstaande een eventuele behoefte om hiermee de koopkracht te ondersteunen. Om dit mogelijk te maken moet gezorgd worden voor het structureel verhogen van de financiële ruimte. Dit wordt juist bereikt door enerzijds de rentelasten door schuldverlaging te beheersen en anderzijds de economische groei met investeringen aan te jagen. Investerings zijn immers incidentele bedragen die echter wel een structureel effect kunnen hebben op de groei.

De SABA kampt met structurele financiële problemen, waardoor de ouderenzorg onder druk staat. Kan de minister aangegeven, waarom slechts een bedrag van 4.8 miljoen zal worden besteed ter dekking van het liquiditeitstekort en personeelskosten? Welke beleidsmatige bijstellingen zullen worden uitgevoerd?

Op pagina 6 van de najaarsnota van 2023 staat aangegeven dat er dit jaar Afl. 7.2 miljoen extra zal worden besteed aan SABA ter dekking van het liquiditeitstekort en recht trekking niveau-3, waarvan Afl. 2.4 miljoen budget-neutraal is en Afl. 4.8 miljoen een incidentele wijziging is. Dit betreft slechts een éénmalige bijdrage. Stichtingen die subsidies van het Land ontvangen horen zich aan te sluiten bij het beleid van de minister. De huidige Raad van Toezicht en het bestuur van SABA hebben een intern beleid ontwikkeld, uitgaande dat zij die met publieke middelen kunnen uitvoeren ondanks dat het niet aansluit met het beleid van het ministerie belast met ouderenzaken, maar ook niet met het beleid van voormalige ministers op dit gebied. Het bedrag aan subsidies die het huidige ministerie tot zijn beschikking heeft, is bedoeld om zoveel mogelijk ouderen te kunnen beneficiëren, en daarbij kunnen diverse stichtingen dienstig zijn, inclusief, doch niet uitsluitend, SABA

De SKOA-werksters zijn nog steeds bezorgd omtrent hun rechtspositie. Kan de minister aangeven waarom de extra inkomsten niet zullen worden aangewend om de SKOA-werksters conform hun oorspronkelijke overeenkomst te betalen?

De bezorgdheid over de rechtspositie en de oorspronkelijke overeenkomst is ten eerste een privaatrechtelijke verhouding tussen SKOA en de werksters waarbij de overheid ook betrokken is in een lopend rechtsgeding. Ten tweede krijgen de

SKOA-werksters ondanks het lopende geschil hun salaris uitbetaald door de SKOA. De extra inkomsten ten bate van het ministerie van Onderwijs en Sport zullen aangewend worden voor de bekostiging van de licenties voor de digitale leermiddelen voor alle scholen. Het onderwijs is een zaak van aanhoudende zorg van de overheid en betaalde licenties zorgen derhalve ervoor dat onderwijs optimaal kan worden gegeven.

De SPCOA heeft vanwege financiële overwegingen, John Wesley College Mavo gesloten. Kan de desbetreffende minister aangegeven waarom de extra inkomsten niet zullen worden aangewend om de John Wesley College Mavo te heropenen?

De statistische gegevens en projecties geven aan dat het aantal leerlingen substantieel is gedaald en in de komende jaren ook zal blijven dalen. De schoolbesturen zijn hierdoor genoodzaakt om projecties aan te passen en keuzes te maken. SPCOA heeft op basis hiervan besloten om het John Wesley College te sluiten.

Kan de minister de Staten informeren over de nieuwe en goedkopere DVO die met de Serlimar zou zijn gesloten? Wat is er gedaan ter garandering van de banen van de werknemers van de Serlimar? Hoe zal de kwaliteit van de service/dienstverlening worden geborgd?

De voornaamste reden voor de verlaging in de DVO van 2023 vergeleken met 2022, is dat Serlimar niet meer de verantwoordelijkheid heeft om de openbare gebieden schoon te houden. Dit is een taak die Serlimar heeft afgestoten, waardoor deze kosten niet meer verhaald kunnen worden op het Land. Dit heeft geleid tot een verlaging in de DVO. Serlimar kan zich optimaal richten op het borgen van de dienstverlening van haar zogeheten core-activiteiten, namelijk het ophalen van afval. Momenteel is Serlimar bezig met de herscholing van werknemers zodat Serlimar in de nabije toekomst met diezelfde werknemers nieuwe inkomst genererende diensten kan aanbieden.

Uit de eerste suppletoire begroting blijkt dat financiële middelen zullen worden aangewend voor het revitaliseren van Oranjestad en San Nicolaas. Welke concrete projecten zijn reeds middels de gereserveerde middelen uitgevoerd of in uitvoering? Welke financiële middelen zijn hiermee gemoeid?

Het project betreffende fase 1 van de vernieuwing van de Columbusstraat en Wilhelminastraat is voltooid en opgeleverd op 24 november 2023. Afgelopen november zijn tevens 50 nieuwe lichtmasten geïnstalleerd in het centrum van Oranjestad. De kerstverlichting in Oranjestad is eveneens afgerond en geïnstalleerd. Zeer recentelijk is de aanbestedingsprocedure afgerond ten behoeve van de tweede fase van het revitaliseringsplan van Oranjestad. Fase twee betreft de vernieuwing en uitbreiding van de parkeerplaats ten hoogte van Lagoen en het verfraaien en vernieuwen van de Wilhelminastraat vanaf het kruispunt van El Gaucho naar Suikertuintje. Momenteel bevindt dit project zich in de gunningsfase met de nodige ondersteuning van de DOW. De projecten voor de revitalisatie van San Nicolas zijn in voorbereiding en worden uitgevoerd in 2024. Voor de projecten van de revitalisatie van Oranjestad, is uit de begroting van het ministerie voor het boekjaar 2023 totaal circa Afl. 2.000.000,- aangewend.

Zijn de schoolgebouwen en wijken tevens betrokken bij deze revitalisatie projecten?

In de eerste fase van de revitalisatie van de stadscentra van Oranjestad en San Nicolas zijn schoolgebouwen en wijken niet betrokken bij de revitaliseringsprojecten. Voor de eerste fase van de revitalisering van Oranjestad worden de volgende projecten gefinancierd in 2022-2023, verfraaiing van de Wilhelminastraat/Columbusstraat en de restauratie van het ondergrondse regenwatersysteem, ten tweede de vervanging van straatlantaarnpalen en de installatie van beveiligingscamera's om de veiligheid van het gebied te vergroten, en als laatste de vervanging van prullenbakken door bakken met een grotere capaciteit van recyclebaar materiaal om de sanitaire voorzieningen in het centrum te verbeteren. De restauratie van Cas Veneranda waarin de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie zal worden gevestigd. De vestiging van de Mededingingsautoriteit in een monumentaal pand in het centrum van Oranjestad. De vestiging van het kantoor van Freezone Aruba N.V., het Bureau Intellectuele Eigendom en het Centraal Bureau voor de Statistiek alsmede Sedeco in het centrum van Oranjestad. Voorts geheel ten overvloede wordt hierbij opgemerkt dat voor de revitalisatie van het stadscentrum te San Nicolas, wordt geïnvesteerd in een architectonisch ontwerp dat de hoofdstraat "pariba" en de hoofdstraat "pabou" met elkaar moet verbinden. De visie is om een vernieuwd gebied te creëren voor

ontspanning en vermaak voor de inwoners en het vertrouwen te scheppen voor investeerders om te investeren in het centrum van San Nicolas. Dit plan is momenteel in de laatste fase en zal binnenkort worden gepresenteerd, waarna de (gefaseerde) uitvoering zal worden gepland. Daarnaast wordt ook geïnvesteerd in de aanschaf van kerstverlichting en -versiering. Kerstverlichting en versieringen maken het stadscentra aantrekkelijk voor bezoekers en toeristen. Deze toestroom van bezoekers naar de stadscentra die mogelijk geld uitgeven bij horecagelegenheden, entertainment, winkels en accommodatie, zal naar verwachting een positief effect hebben op de omzet van lokale bedrijven en economie.

Beleidsverschuiving dient ten bate te komen van de burgers die lijden onder de huidige situatie. In hoeverre is de regering bereid te investeren in een sociaal vangnet voor ouderen die moeite hebben met het betalen van geneesmiddelen (versobering van de positieve lijst)? Alhoewel de regering aangeeft dat de positieve lijst door het veld is geëvalueerd is het de vraag aan de regering waarom de bevolking niet is gevraagd naar haar ervaring met de positieve lijst?

Op 29 juni 2023 heeft er een evaluatie van de geneesmiddelenlijst plaatsgevonden met het zorgveld. Alle vragen vanuit het veld zijn tot tevredenheid beantwoord en is er geen aanleiding tot enige aanpassing van de positieve lijst. Er zijn reeds coulance afspraken voor medisch noodzakelijk chronisch gebruik voor bejaarden en verzorgingshuizen. Voorts is er ook een machtigingsprocedure voor individuele afwijkende zaken die de behandelend arts beoordeeld. De zorgverleners waarmee de evaluatie is geëvalueerd, zijn professionals die de middelen voorschrijven en beoordelen of een geneesmiddel medisch noodzakelijk is voor chronisch gebruik en het directe inzicht en contact met de patiënten hebben en dus accurate en realistische feedback kunnen geven omtrent eventuele problemen. Zij zijn immers ook bevoegd om voor uitzonderlijke gevallen een machtigingsprocedure te volgen

In hoeverre is de regering voornemens om te investeren in onderwijs ten einde schoolgeldverhoging en drop-out te voorkomen?

Voor zover budgettair mogelijk, worden de normbedragen voor schoolbesturen geleidelijk verhoogd. In 2024 wordt een onderzoek uitgezet naar leermiddelen en infrastructuur behoeften van scholen in het kader van de reeds ingezette

innovaties (dit in het kader van de aanbevelingen uit het inspectierapport van het Landspakket). Zodra die informatie beschikbaar is wordt dit bekend gemaakt.

Klasse-onderwijs deed haar intrede op Aruba. Hoe zal de regering bijdragen dat alle kinderen, waaronder ook de degenen die geen schoolgeld kunnen betalen, op grond van waarborging van de rechten van het kind, toch naar school kunnen gaan?

Momenteel kan een ouder bij Directie Sociale Zaken en Directie Onderwijs terecht voor financiële hulp ten behoeve van schoolmaterialen indien zij niet in staat zijn deze te betalen. De regels voor deze vorm van subsidie zijn bij de Directie Onderwijs aan verandering onderhevig. Er is inmiddels een werkgroep ingesteld die met nieuwe voorstellen gaat komen op dit terrein.

De Centrale Bank geeft aan dat voor 2023 een inkrimping van de reële economie wordt verwacht gepaard gaand met een hoge inflatie vanwege de op 1 januari 2023 van toepassing zijnde verhoging van de BBO. Tevens zal betaling van de BBO aan de grens van 7% bijdragen aan de negatieve verwachtingen. In hoeverre is in de suppletoire begroting hiermee rekening gehouden?

Hierbij wordt opgemerkt dat de opgenomen middelen in deze suppletoire begroting zijn gebaseerd op de realisatie cijfers tot en met september 2023, dus alsmede de twee maanden met realisatie cijfers van het effect van de introductie van de BBO/BAVP en BAZV aan de grens. Daarbij gecombineerd met de historische trend van de ontvangsten, zijn de ontvangsten van de belastingmiddelen aangepast naar hetgeen realistisch behaald kan worden.

Welke beleidskeuzes zijn gemaakt om de verdere inflatiestijging te beteugelen?

Ingevolge de Prijzenverordening worden de verkoopprijzen van de basisproducten in het gereguleerde pakket van overheidswege vastgesteld om zodoende de prijsstijgingen van de levensmiddelen te kunnen reguleren. Dit pakket van gereguleerde basisproducten bestaat uit 21 producten, waaronder: rijst, maïsmeel, bloem, havermout, vloeibare melk, thee, koffie, babyvoeding/-melk, eetbare olie, melkpoeder, vloeibare koffiemelk, gedroogde kidneybonen, gedroogde zwarte bonen, gedroogde limabonen, bevroren broccoli, bevroren groentes (mixed

vegetables), bevroren spinazie, ingeblikte tonijn, ingeblikte sardientjes, ingeblikte zalm en spaghetti. De maximale verkoopprijzen voor het pakket gereguleerde basisproducten van zowel de groothandel als de kleinhandel worden door de DEZHI berekend en bekendgemaakt. Deze maximale verkoopprijzen worden vastgesteld middels een ministeriële regeling en gepubliceerd in de Landscourant van Aruba. De vaststelling geschiedt aan de hand van de vastgestelde groothandels- en kleinhandelsmarge en op basis van de inkoopfacturen met bescheiden, die verplicht overgelegd dienen te worden ter verkrijging van de vereiste invoervergunning ter invoer van deze producten. De gemiddelde groothandelsmarge is 9% en de gemiddelde kleinhandelsmarge is 13%. Hoewel door middel van de Prijzenverordening de verkoopprijzen van enige producten gereguleerd kunnen worden, dient rekening te worden gehouden met de geïmporteerde inflatie van deze levensmiddelen. Ook in het buitenland zijn de prijzen van levensmiddelen gestegen wegens verschillende factoren.

Welke concrete voordelen zijn in de tweede suppletoire begroting opgenomen, die zullen bijdragen aan de welvaart en het welzijn van de burgers?

Dienaangaande zij hierbij opgemerkt dat met de voorgestelde aanwending die gericht is om meevallers in te zetten voor schuldreductie en investeringen, beoogd de burger zowel op korte en lange termijn, mee te laten profiteren van de beter dan verwachte financiële resultaten. Om dit meer concreet te maken, met de beoogde investeringen wordt in ieder geval beoogd inhoud te geven aan beleid dat gehele ten gunste komt van de burger. Dit kan in de vorm van betere openbare voorzieningen, dan wel in de vorm van een meer doelmatige overheid. Met de beoogde schuldreductie wordt verder de toekomstige financiële ruimte verhoogd die ingezet kan worden in meerdere of betere openbare voorzieningen, dan wel in verlaagde collectieve lastendruk.

Ingevolge 'economic outlook' voorspellingen van de CBA, uitgaande van een "Basisscenario 2023", zal het reële BBP naar verwachting met 1,8 procent inkrimpen. Deze negatieve voorspelling voor 2023 is gebaseerd op cijfers voor de invoering van de "BBO aan de grens". In hoeverre is in de tweede suppletoire begroting hiermee rekening gehouden?

De middelen die zijn opgenomen in de tweede suppletoire begroting zijn gebaseerd op realisatie cijfers tot en met september 2023, dus alsmede de twee maanden met de realisatie cijfers van het effect van de introductie van de BBO/BAVP en BAZV aan de grens. Daarbij gecombineerd met de historische trend van de ontvangsten, zijn de ontvangsten van de belastingmiddelen aangepast naar hetgeen realistisch behaald kan worden.

De totale reële consumptie daalt volgens de CBA 'economic outlook' naar verwachting met 1,7 procent. Deze krimp wordt gedreven door een daling van de reële overheidsconsumptie met 2,2 procent en een daling van de reële particuliere consumptie met 1,5 procent. Dit is tevens gebaseerd op cijfers en kwantificatie vóór de invoering van de BBO aan de grens. In hoeverre is in de suppletoire begroting hiermee rekening gehouden?

Verwezen wordt naar het antwoord op de voorgaande vraag.

Ingevolge de verwachtingen van de Centrale Bank zullen de totale reële investeringen naar verwachting met 3,4 procent dalen. Dit is tevens gebaseerd op cijfers vóór de invoering van BBO aan de grens. In hoeverre is in deze suppletoire begroting hiermee rekening gehouden?

Er wordt verwezen naar het antwoord op de vorige vraag.

De Raad van advies waarschuwt in haar advies inzake de landsverordening over BBO aan de grens, omtrent de negatieve gevolgen voor het toeristisch product Aruba. In hoeverre zijn in de suppletoire begroting stimulerende beleidskeuzes gemaakt, om de kwaliteit van het toeristische product te behouden en te bevorderen?

Het huidige herstel van het toerisme in 2023 en de bouw en inmiddels opening van nieuwe hotels tonen de prijs-inelasticiteit van het toerisme aan. Het toerisme is in zijn algemeenheid dynamisch, volatiel en zeer competitief. Het is dan ook van groot belang dat deze industrie zich strategisch continu goed weet te (her)positioneren en voldoende financiële ruimte beschikbaar stelt ten behoeve van operationele kosten (waaronder marketing en promotieactiviteiten door ATA). Het model is gericht op een hoog toegevoegde waarde van het toeristische product

Aruba, waardoor de vraag naar toeristische diensten in Aruba niet zal afnemen. Een doorlopend speerpunt in het beleid van de minister, belast met toerisme, is het bevorderen van de kwaliteit van het product Aruba door bijzondere aandacht te geven aan de verbetering van het product Aruba en de belevenis van de toeristen te verhogen met name op de volgende gebieden: milieu, veiligheid, infrastructuur, attracties, cultuur en erfgoed.

De Raad van advies waarschuwt in zijn advies inzake de landsverordening over BBO aan de grens, omtrent de negatieve gevolgen voor de economie van Aruba. In hoeverre is in de suppletoire begroting stimulerende beleidskeuzes gemaakt, om investering en ondernemingsklimaat te bevorderen?

Opgemerkt wordt dat de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling een consultatieproces met het bedrijfsleven heeft geleid in de Commissie Economisch Herstel over mogelijke stimuleringsmaatregelen die geïntroduceerd kunnen worden om de Promising Sectors van Aruba verder te stimuleren. Dit consultatieproces vond plaats na uitgebreid onderzoek door de DEZHI om inzicht te verschaffen in effectieve stimuleringsmaatregelen die diversificatie in de Arubaanse economie kunnen stimuleren. Verder is er een nieuwe marketing onder 'Invest in Aruba', met een geheel nieuw imago en marketingstrategie om Aruba te promoten als een investeringsbestemming voor andere economische sectoren naast de toeristische sector.

Recentelijk heeft de betrokken minister het nationale actieplan "Aruba's Transitie naar een Duurzaam en Inclusief Economisch Model 2023-2025" opgesteld en gepubliceerd. Dit plan bestaat uit 13 projecten voornamelijk gericht op duurzame landbouw, energie, water, bouw en ondernemerschap. Het is een ambitieus plan dat gericht is op het bevorderen van duurzame economische groei en ontwikkeling, terwijl tegelijkertijd rekening wordt gehouden met het milieu en de behoeften van de lokale gemeenschap. Een belangrijk aspect van het plan is het stimuleren van de ontwikkeling van groene technologieën en alternatieve energiebronnen. Door deze technologieën te omarmen, kan Aruba minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen en bijdragen aan het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. Om dit plan tot een succes te voltooien, zal samenwerking tussen de verschillende ministeries, overheidsinstanties, de lokale bedrijven en organisaties cruciaal zijn. Het is ook belangrijk dat de lokale gemeenschap actief

betrokken wordt bij de implementatie van het plan. In de komende jaren zal de implementatie van dit plan een grote impact hebben op de economische, sociale en milieutechnische ontwikkeling van Aruba. Het zal bijdragen om de kwaliteit van het leven voor de inwoners te verbeteren, de afhankelijkheid van import te verminderen en bijdragen aan het behoud van Aruba en haar natuurlijke hulpbronnen voor toekomstige generaties.

De suppletoire begroting is gebaseerd op de positieve trend ter zake de instroom van toerisme. Uit verscheidene beantwoording blijkt dat de regering van mening is dat de toeristische sector relatief inelastisch zal blijven, ATA heeft recentelijk gepubliceerd dat de cijfers van instroom lager zijn dan het vorige jaar. Dit is vóór de invoering van de BBO aan de grens. Is de regering bewust dat het vertrouwen op de inelasticiteit van de vraag naar Aruba een gevaarlijk uitgangspunt is?

Dienaangaande zij opgemerkt dat de vraag naar toerisme heeft aangetoond dat het niet significant zal afnemen, zelfs als er prijsverhogingen en andere veranderingen plaatsvinden. Het product Aruba blijft aantrekkelijk op de markt en heeft nog veel te bieden, hetgeen aangeeft dat de toeristische sector veerkrachtig en robuust is. Het feit dat de werkelijke cijfers van de toeristenheffing de begroting van het eerste kwartaal 2023 hebben overtroffen, heeft de regering ervoor gekozen om conservatief te blijven in het aanpassen van de onderhavige suppletoire begroting voor de rest van het dienstjaar 2023. Dit toont aan dat de regering zich bewust is van het belang van voorzichtigheid en het monitoren van de ontwikkelingen. Dit is een verantwoordelijke aanpak, waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijkheid dat de vraag naar toerisme toch elastischer kan zijn dan aanvankelijk werd verwacht.

Uit de door de Raad ontvangen gegevens van Directie Financiën blijkt dat over de eerste vier maanden van 2023 de belastingontvangsten een patroon vertonen dat boven de belastingsbijdragen ligt die in de Landsbegroting 2023 zijn opgenomen. Zo is reeds meer dan Afl. 15 miljoen aan dividendbelasting ontvangen. Van de ATA zal de regering Afl. 42.8 miljoen aan dividenduitkering ontvangen. Dit is 12.8 miljoen meer dan de 30 miljoen die reeds begroot is. Van de CBA wordt verwacht dat de dividenduitkering hoger zal vallen dan 10 miljoen. Ook zijn er andere meevallers zoals de extra 8.5 miljoen aan winstuitkering van de Aruba Airport

Authority NV Kan de regering de Staten informeren hoeveel het totaalbedrag van dividenduitkering en winstuitkering zal zijn?

Het totaalbedrag aan geraamde winstuitkering in 2023 zal Afl. 78.213.000 bedragen. Dit bedrag is onderverdeeld als volgt:

	Begroting 2023 (incl. 1 ^{de} suppletoire)	Ontwerp-2 ^{de} suppletoire op begroting 2023	Mutatie
Setar NV	3.100.000	3.100.000	
ATA SG	42.800.000	42.800.000	
AAA	2.800.000	11.513.000	+8.513.000
Utilities NV	10.000.000	10.000.000	
Centrale Bank van Aruba	11.000.000	11.000.000	
Totaal:	69.700.000	78.213.000	+8.513.000

Op grond van de genoemde meevallers is het de vraag aan de minister wanneer, gezien de grote negatieve consequenties die de austerisatie van de positieve lijst met zich meebrengt voor de gezondheid van de bevolking, deze zal worden ingetrokken? Zo niet, op grond van welke redenen zou deze maatregel toch van kracht moeten blijven?

Naar aanleiding van deze vraag kan opgemerkt worden dat de versobering van de positieve lijst geen negatieve gevolgen met zich heeft meegebracht voor de gezondheid van de bevolking. De versobering heeft immers overwegend betrekking op zelfzorgmiddelen (medicijnen zonder recept verkrijgbaar bij een apotheek of drogist) welke net zoals in Nederland niet langer worden vergoed, terwijl het de bedoeling van versobering is om juist de houdbaarheid van het zorgsysteem op de middellange en lange termijn te kunnen garanderen.

Er is tot heden geen vangnet voor degenen die sinds de versobering van de positieve lijst van medicijnen zelf moeten betalen voor hun medicijnen en die van een bijstand, minimumloon of een laag salaris moeten leven. Er is op Aruba sprake van klasse-zorg. Degenen die geen geld hebben kunnen bepaalde voorgeschreven medicijnen niet betalen, waardoor hun gezondheid zal verslechteren en dit op den duur nadere gevolgen zal hebben voor onze volksgezondheid in het algemeen. Wanneer en hoe zal de regering, uitgaande van

de financiële meevallers weergegeven in de tweede suppletoire begroting, de bevolking tegemoetkomen?

Zoals reeds eerder is aangegeven bestaat de aanwending van de meevallers uit twee onderdelen. Ten eerste het verlagen van de schuld waardoor op termijn de schuldenlast welke op de bevolking berust kan worden verlaagd en ten tweede voor het verhogen van investeringen waardoor openbare voorzieningen, dienstverlening aan het publiek en de economische groei bevorderd worden welke ten gunste van de bevolking komen. Om direct incidentele meevallers aanwenden voor structurele kostenverhogingen lijkt op het eerste gezicht gunstig maar is onverstandig omdat men deze incidentele meevallers, die immers waarschijnlijk niet meer in de toekomst zullen voorkomen, gebruikt voor het dekken van structurele kosten.

Wat is ondernomen om de studenten die zich naar Nederland begeven om te studeren te ondersteunen voor wat betreft het BSN-nummer, woning, zorgverzekering en begeleiding?

Terzake kan worden opgemerkt dat de voorbereidingen voor het vervroegen van de toekenning van het BSN-nummer aan studenten reeds van start zijn gegaan. In de maand april 2024 worden de studenten verder geïnformeerd. In oktober 2023 heeft de eerste voorlichtingsbijeenkomst over onder andere de huisvesting plaatsgevonden. Diverse studenten van de examenklassen worden aangespoord om tijdig in te schrijven voor woonruimte. Samen met het Arubahuis wordt tevens naar alternatieve oplossingen gezocht. De zorgverzekeringsproblematiek is gekoppeld aan het BSN en de verwachting is dat dit volgend jaar augustus 2024 opgelost zal zijn. Decanen volgen trainingen, er worden voorlichtingsbijeenkomsten aangeboden (vier dit schooljaar) en de samenwerking met Arubahuis en de mentoren is aangescherpt.

Hoeveel studenten zijn reeds geholpen?

In dit kader dient opgemerkt te worden dat alle studenten worden geholpen.

Op 5 juli 2023 is gedurende een Openbare Vergadering de Landsverordening Belastingplan II behandeld. Onze burgers moeten voortaan 7% BBO aan de grens

betalen, met ernstige consequenties voor inflatie, koopkrachtvermindering, prijsverhoging en meer bedrijfskosten voor ondernemers. Dit terwijl in de suppletoire begrotingen valt af te lezen dat het land in 2023 naast dividend- en winstuitkeringen, tevens miljoenen aan financiële middelen zal ontvangen. De vraag aan de regering is waarom ondanks deze inkomsten toch wordt gekozen om maatregelen te nemen, zoals 7% BBO aan de grens en andere nog te nemen maatregelen, met ernstige consequenties met name voor kleinbedrijven, ondernemers, consumenten en voor de meest kwetsbare groepen in de samenleving?

De invoering van BBO/BAVP en BAZV-heffingen aan de grens is primair bedoeld om een gelijk speelveld (level playing field) voor het bedrijfsleven te waarborgen. Het importeren van producten dient voornamelijk gebaseerd te zijn op commerciële motieven in plaats van fiscale voordelen, zoals voorheen gebruikelijk was. Dit wordt door het bedrijfsleven gezien als een verstoring van de markt. Om de fiscale prikkel voor directe import van buitenlandse producten weg te nemen, zijn de BBO/BAVP en BAZV-heffingen bij de invoer geïntroduceerd. Tegelijkertijd zijn de invoerrechten verlaagd om het koopkrachtverlies deels te compenseren. Voor handelsgoederen die worden geïmporteerd, geldt een recht van aftrek van 100%. De heffing aan de grens fungeert daarom deels als vooruitbetaling op de daadwerkelijk verschuldigde BBO/BAVP en BAZV, zonder dat dit een tariefverhoging impliceert. Voorts kan de ondernemer de aftrek claimen in de kalendermaand van invoer, ongeacht of de ingevoerde handelsgoederen zijn weder verkocht.

Deze maatregelen zullen meer dan Afl. 50 miljoen opleveren. Echter zijn er geen compenserende initiatieven genomen. Een groep die met name kwetsbaar is, wordt gevormd door jongeren die een of andere beperking hebben of de zogenaamde speciale kinderen. Deze kinderen en hun families worden van jongs af aan geconfronteerd met grote financiële lasten voor het betalen van speciale meer individueel gerichte kinderopvang, test, betaling van sensomotorische therapie, logopedie, fysiotherapie, kosten voor wat betreft voeding en sondevoeding, luiers, gehoorapparaten, rolstoel, rollator, e.d. De leden van de AVP hebben een initiatiefvoorstel ingediend om het landsbesluit omtrent gehandicaptenuitkering uit te breiden met artikel 8A. Dit om ouders van speciale kinderen tegemoet te komen met een maandelijkse uitkering van Afl.

950,-. Op dit voorstel heeft de minister van Sociale Zaken nooit officieel geantwoord. Wel is naar voren gebracht dat er onderzoek zal worden gedaan. Wanneer zal dit onderzoek afgerond zijn?

Hierbij wordt opgemerkt dat in de overkoepelende notitie voor maatregelen E.1 (arbeidsmarkt) en E.4 (sociale zekerheid) vanuit het Landspakket wordt geadviseerd om de bijstand te herzien. Dit is van belang vanuit het oogpunt van het op orde brengen (actualiseren) van relevante wetgeving binnen het sociaal domein, maar ook met het oog op een socialezekerheidsstelsel dat voldoende mechanismen en prikkels bevat die gericht is op arbeidsparticipatie. Herziening van de bijstand is ook een wens van de Directie Sociale Zaken (Departamento di Asunto Social, DAS), die hiertoe ook al enkele concrete voorstellen heeft gedaan. Conform het principebesluit is het voornemen om de bijstandswetgeving te moderniseren. Uitgangspunt daarbij is om de regeling betreffende de gehandicaptenuitkering in een apart landsbesluit, houdende algemene maatregelen, op te nemen. Er is reeds een plan van aanpak opgesteld die wellicht in december ambtelijk en uiterlijk in februari 2024 bestuurlijk vastgesteld zal worden.

Hoe zullen de ouders in de tussentijd financieel ondersteund in de opvoeding van hun speciaal kind? Indien niet, wanneer wel?

In de vorige suppletoire begroting is een bedrag van Afl. 205.000 en respectievelijk Afl. 453.000 zijn naar beneden bijgesteld ten behoeve van de exploitatie subsidie van de Stichting Educacion Profesional Basico ten gunste van nieuw opgerichte faculteiten. Kan de regering de Staten informeren over de voortgang van de nieuwe faculteiten?

In schooljaar 2022-2023 werden de volgende opleidingen opengesteld:

- Horeca: opleiding "gastheer/-vrouw" (niveau ABO 2);
- Zorg: opleiding "helpende zorg en welzijn" (niveau ABO 2);
- Techniek: opleiding "ICT-medewerker" (niveau ABO 2);
- Economie: opleiding "all around business services" (niveau ABO 2).

De deelnemers bevinden zich in het huidige schooljaar in hun examenjaar.

In schooljaar 2023-2024 zijn de volgende opleidingen opengesteld:

- Horeca: opleiding "kok assistent" (niveau ABO 2);
- Techniek: opleiding "monteur elektrische installatie" (niveau ABO 2).

Deze deelnemers zullen in het eerstvolgend schooljaar hun examen afleggen.

De leden van de MAS-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige ontwerplandsverordening. Naar aanleiding hiervan heeft de fractie de volgende vragen:

Hoe is Land Aruba bezig met het actief inzetten om jaarlijks een structurele daling van de personeelslasten te bewerkstelligen?

De personeelslasten zijn gedurende de laatste jaren trendmatig gedaald. De voornaamste reden hiervoor was het bevorderen van de uitstroom van personeel – conform het Beleidsplan Verlaging Personeelskosten (hierna: BVP) – welke in een geleidelijke afname van het aantal overheidswerknemers heeft geresulteerd. Door deze aanpak is het personeelsbestand tot eind 2022 met 362 FTE gedaald in vergelijking met eind 2017 en zijn de personeelskosten gedurende deze periode binnen de afgesproken norm van Afl. 479 miljoen gebleven. Desondanks hebben niet alle onderdelen van het BVP het beoogde resultaat opgeleverd, zoals het terugdringen van de overwerkvergoeding en het tegengaan van de autonome groei door de invoering van prestatie management.

Het oorspronkelijke BVP was tot 2021 geldig, maar werd door de ministerraad voortgezet aangezien de maatregelen vanuit het Landspakket Thema B (Kosten en effectiviteit publieke sector), zich toen nog in een vroeg stadium bevonden. Inmiddels zijn er vergевorderde plannen op het gebied van beheersing van de personeelslasten én zijn enkele onderdelen van het BVP geïncorporeerd in het Landspakket Thema B. Onderdelen van het Landspakket die gericht zijn op het terugdringen van de kosten van de publieke sector, zijn o.a.:

- 1. Op basis van onderzoek naar de primaire, secundaire en tertiaire arbeidsvoorwaarden (waaronder ook overwerk) worden voorstellen voor herziening van het beloningsbeleid ontwikkeld en geïmplementeerd;
- 2. In het kader van een optimale personele inzet is onderzoek gedaan naar de formatie, bezetting en daadwerkelijke aanwezigheid en inzetbaarheid van medewerkers van overheid en overheidsorganisaties. Hierdoor is er een aangescherpt beleid en aanpak ontwikkeld voor de non-actieven, zijn er

strengere regels geïntroduceerd met betrekking tot plaatsing van personeel én is er een nadere focus op disciplinaire zaken en langdurig arbeidsongeschikten;

- 3. Invoer van een prestatie-managementsysteem; en
- 4. Herinrichting van het overheidsapparaat door de focus te leggen op de kerntaken van de publieke sector.

De wijze waarop het Land zich dus momenteel inzet om de personeelslasten binnen de (nieuwe) norm te houden, namelijk 10% van de zogeheten public wage bill, is door het voorzetten van de maatregelen vanuit het BVP in combinatie met de implementatie van maatregelen uit het Landspakket en de bijbehorende uitvoeringsagenda's.

Welke maatregelen zal Land Aruba nemen om een tijdige opstelling en goedkeuring van de jaarrekeningen van alle entiteiten ressorterende onder de overheid te realiseren?

Allereerst moet zorg gedragen worden dat het Land zelf het goede voorbeeld geeft. Dit doet het Land door ervoor zorg te dragen dat de benodigde middelen beschikbaar worden gesteld om zeker te stellen dat de huidige achterstand in de verantwoording van het Land ingelopen wordt en bestendig wordt voor de toekomst. De bedoeling is, zoals eerder aangegeven, om deze achterstand in 2024 teniet te doen. Hiernaast is het Land, in het kader van het Landspakket, bezig om een aantal onderwerpen in dit verband aan te snijden. Allereerst wordt thans onderzocht naar de opstelling van een deelnemingen- en dividendbeleid. Als onderdeel hiervan geldt ook de tijdige en volledige verantwoording van deze instellingen. Hiernaast is door het Land aan CARTAC verzocht om advies en doorlichting in het kader van het beheer van de deelnemingen en overige entiteiten met als doel risico's inzichtelijk te maken en beheersingsmaatregelen te treffen. In dit kader zijn ook aanbevelingen gedaan om ervoor zorg te dragen dat de verantwoording van deze instellingen op uniforme wijze tijdig tot stand kunnen komen. De versteviging van de rol van het ministerie belast met Financiën ten aanzien van het beheer over de financiële aspecten van de deelnemingen en overige instellingen hoort hier ook bij, evenals de ambtelijke ondersteuning hierin. Kortom met het herstel van de goede verantwoordingsketen bij het Land en de

versterking van de beheersing van diezelfde keten bij de deelnemingen en overige instellingen, zal op middellange termijn het voorgestelde doel bereikt worden.

De Centrale Bank van Aruba wordt gehoord over alle financieringsopties teneinde de deviezenvoorraad te behouden. Welke financieringsopties waren voor deze begroting besproken en wat waren de adviezen van de CBA?

Op de begroting voor dienstjaar 2023 is een financieringsbehoefte opgenomen van circa Afl. 1.4 miljard, inclusief Afl. 915.5 aan aflopende leningen naar aanleiding van de COVID-19 pandemie (hierna: COVID-leningen). Wat betreft deze COVID-leningen heeft Nederland zorggedragen voor de nodige financiering ervan. Na aftrek van de op dat moment begrote overschot bleef een bedrag over van circa Afl. 413 miljoen om te financieren. Ondanks de grote belangstelling voor Arubaans schuld papier op de internationale kapitaalmarkt, was de toegang tot die markt belemmerd door de onzekerheden rondom de herfinanciering van de voornoemde COVID-leningen. Financiering in het buitenland was voor dit jaar geen haalbare optie. Ook de Centrale Bank van Aruba was zich hiervan bewust en heeft daarom op verzoek van de regering onderzoek gedaan naar de draagkracht van de lokale markt en de gevolgen voor de deviezenvoorraad wanneer het financieringsbehoefte volledig op de binnenlandse markt werd geregeld. In afstemming met de Centrale Bank van Aruba is een financieringsschema opgesteld en met succes uitgevoerd. Met deze optie kon de looptijd van de nieuwe leningen worden aangesloten op het aflossingsschema van het Land. Met deze optie is ook begonnen met het geleidelijk afbouwen van het aandeel van de buitenlandse leningen in de nationale schuld, hetgeen jarenlang een doelstelling is geweest van 's Lands financieringsbeleid.

De leden van de Raiz-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de 200 onderhavige ontwerp landsverordening. Naar aanleiding hiervan heeft de fractie de volgende vragen:

Minister van Justitie en Sociale Zaken

Op 27 november hebben ouders, familieleden en verzorgers van cliënten van de Stichting voor Verstandelijke Gehandicapten Aruba (SVGA) een brief ontvangen waarin aangegeven wordt dat per januari 2024 met minder personeel gewerkt zal

worden. Dit om de kosten betreffende achterstallige bevorderingen die vanwege beleidsveranderingen niet uitbetaald zijn of zullen worden. Dit betekent dat per januari, 15 cliënten niet meer gebruik gaan kunnen maken van de zorg bij SVGA. De SVGA kampt met zorgwekkende financiële problemen en hebben deze per verschillende brieven en gesprekken aan u bekend gemaakt. Naast de achterstallige bevorderingen heeft de stichting sinds 2017 geen inflatiecorrectie meer gehad op hun subsidie wat nu op ruim 16% ligt. Ook op de ontwerpbegroting 2024 staan de subsidiebedragen vast op dezelfde bedragen als voorgaande jaren. De zorg die aangeleverd wordt aan mensen met een handicap dan wel speciale behoeftes is intensief en vergt een grote verantwoordelijkheidsgevoel van de medewerkers. Kwalitatieve zorg is essentieel. Minister, wat vindt u ervan als 15 patiënten niet meer van de zorg van SVGA kunnen profiteren?

Momenteel worden de benodigde voorbereidingen getroffen om de situatie nader te onderzoeken. Het onderzoek hiertoe zal dan ook eerst afgewacht moeten worden.

De stichting SVGA zou geïnformeerd worden over een aanvulling op de subsidie op de suppletoire begroting 2023. Op de suppletoire begroting is te zien dat de subsidie niet is aangevuld. Heeft u de stichting bericht over de stand van zaken van een aanvulling op de suppletoire begroting 2023? Zo niet, kunt u dit onderbouwen? Indien wel, kunt u deze brief met de Staten delen?

Momenteel wordt dit nader onderzocht. Verwezen wordt naar het antwoord bij de volgende vraag.

Wordt de subsidie van de SVGA alsnog aangevuld op de suppletoire begroting 2023? Zal de inflatiecorrectie van ruim 16% structureel worden toegepast op de subsidie van de SVGA? Zal een minimale inflatiecorrectie van 1% per jaar (sinds 2017) worden toegepast?

Hierbij wordt opgemerkt dat er is reeds een advies van Directie Financiën om de door de SVGA verzochte inflatiecorrectie niet toe te kennen en nader advies in te winnen bij de CBOS. Het verzoek is inmiddels bij CBOS voor het nodige en momenteel wordt het advies afgewacht.

Als beleidsprioriteit heeft u voor 2024 verschillende hoofdthema's inclusief verdragen in het kader van de rechten van het kind en personen met beperkingen (pagina 30 MvT OLV Begroting 2024). Hoe wilt u personen met een beperking in uw beleid 2024 prioriteren?

De commissie 'plataforma pa personanan cu limitacion' zal met concrete project voorstellen komen ten goede van deze doelgroep. Dit is naast de reguliere subsidies die begroot worden voor stichtingen die werken ten behoeve van deze doelgroep. Tevens kan opgemerkt worden dat er onderzoek gaande is, waarbij rekening gehouden zal worden of mogelijke subsidies aan families, ouders en gehandicapten toegekend kunnen worden.

Minister van Toerisme en Volksgezondheid

Minister, heeft de AZV tot een officiële samenwerking kunnen komen met de logopedisten met betrekking tot het deels vergoeden van logopedie in het basispakket van de AZV? Zo niet, kunt u onderbouwen waarom niet? Indien wel, per wanneer zal er een officiële samenwerking zijn?

Dienaangaande zij opgemerkt dat het uitvoeringsorgaan AZV (UO AZV) heeft verschillende besprekingen gevoerd met de logopedisten en een eerste conceptovereenkomst voor vergoeding van logopedische hulp aangeboden aan de logopedisten. Partijen zijn er nog niet geheel in geslaagd om overeenstemming te bereiken over enkele punten. De logopedisten hebben aangegeven dat zij meer tijd nodig hebben om hun bedrijfsvoering en administratief proces hierop aan te passen. De contractering van logopedie betreft een geheel nieuwe werkwijze en heeft een grote financiële impact op de logopedisten die tot op heden op voornamelijk particulier gedreven praktijken. Binnenkort heeft het UO AZV wederom een overleg met de logopedisten en hoopt het UO AZV tegen het einde van het jaar de contractering te hebben afgerond waarna de zorg ten laste van het AZV-fonds kan worden geboden. Na deze bespreking hoopt het UO AZV meer duidelijkheid te kunnen verstrekken over een uiteindelijke startdatum voor de samenwerking.

Op 6 november 2023 heeft de AZV een brief ontvangen van de vakgroep Kindergeneeskunde waarin de AZV verzocht werd om kinderfysiotherapie te realiseren op Aruba. Minister, zijn er beleidsprioriteiten om kinderfysiotherapie op korte termijn op Aruba te realiseren, gedekt binnen het basispakket van de AZV?

Het verzoek om kinderfysiotherapie te realiseren op Aruba heeft inmiddels de aandacht van het Uitvoeringsorgaan AZV, maar ook andere vormen van gespecialiseerde fysiotherapie behoeft de aandacht van het UO AZV. Er is momenteel een moratorium van kracht voor fysiotherapeuten en in het kader van het contractbeleid dient eerst overleg te worden gepleegd met de AVF over een capaciteitsplanning fysiotherapeutische zorg. Het advies van de AVF wordt uiteraard meegewogen in het besluit van het uitvoeringsorgaan om wel of geen overeenkomst aan te bieden. Het UO AZV zal dit verzoek verder oppakken en hoopt zo spoedig mogelijk de betrokken hierover te informeren.

Minister van Onderwijs en Sport

Minister, uit informatie van ouders blijkt dat er 2 kleuterscholen op Aruba nog geen airco in de klassen hebben. Bij de Anglo kleuterschool in Madiki zijn er verschillende momenten waar de kinderen vroeger naar huis zijn gestuurd omdat het te warm was om les te geven. Kunt u aangeven of er 2 kleuterscholen zijn die geen airco in de klassen hebben?

Dienaangaande zij opgemerkt dat Anglo kleuterschool geen airco heeft. Er is reeds zorggedragen voor de benodigde middelen voor de elektra aansluiting. De school gaat de airco's aanschaffen. De Caiquetio School (Speciaal Basisonderwijs) heeft geen airco. Deze school is momenteel bezig met de benodigde elektra aansluiting.

Vindt u het verantwoord dat kinderen vanwege hoge temperaturen eerder naar huis moeten en niet meer van leeractiviteiten kunnen profiteren?

Kinderen hebben recht op onderwijs in een aangename omgeving. Het gaat hier echter specifiek om scholen van bijzonder onderwijs ressorterende onder de SKOA, die een eigen verantwoordelijkheid heeft en het beheer voert over de onder het schoolbestuur ressorterende scholen.

Bent u van plan om de resterende kleuterscholen die geen airco in de klas hebben te voorzien van airco's?

Vooralsnog zijn er geen verzoeken daarover ingediend, en dus is er nog geen aanleiding om beleidsmatig in te grijpen.

Ouders van verschillende (kleuter)scholen hebben aangegeven dat de etenstijd (15 minuten) die hun kinderen krijgen niet genoeg is. Kinderen komen thuis met bakken vol eten en geven aan dat ze niet genoeg tijd hebben gehad om te eten. Gezien de ontwikkelingsfase en groeifases die (jonge) kinderen doorlopen is goede voeding essentieel om te kunnen participeren aan de leeractiviteiten in de klas. Daarnaast is concentreren moeilijker als je niet genoeg voeding binnen hebt gekregen. Gezien het belang om goed in de klas te kunnen concentreren, denkt u dat (jonge) kinderen op (kleuter)scholen meer tijd moeten krijgen om tijdens schooluren te eten?

Verschillende leerkrachten en scholen hebben aangegeven dat sommige kinderen te veel voedsel meenemen en ze het niet geheel kunnen opeten. Daarbij komt ook dat sommige kinderen heel langzaam eten, omdat ze thuis nog met hulp van hun ouders of verzorgers worden bijgestaan. Wanneer kinderen op school zelfstandig moeten eten, gaat dat moeizaam. Het probleem is dus niet de tijd die ze krijgen. De kinderen dienen thuis te ontbijten en zo kan een kind op school met volle energie en zonder stress aan de slag. In de pauzes hebben kinderen de gelegenheid om wat te eten, maar het is niet de bedoeling dat ze een complete maaltijd nuttigen. Als er meer tijd voor nodig is kan dat niet van de leertijd van kinderen afgaan. In de praktijk zou dit betekenen dat kinderen langer naar school dienen te gaan.

Verschillende ouders zijn daarnaast door de respectievelijke scholen van hun kinderen benaderd met het bericht dat geen oudercommissies gevormd kunnen worden. Vindt u dat alle ouders op Aruba zich zouden moeten verzamelen in de vorm van een oudercommissie om bijvoorbeeld draagvlak te kunnen creëren voor mogelijk zorgen rondom hun kinderen op scholen?

Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord. De inspraak van ouders op scholen is belangrijk. De wettelijke regelingen aangaande het onderwijs voorzien

ook in de instelling van oudercommissies. Het is echter niet een verplichting dat aan de ouders kan worden opgelegd, maar wettelijk is die voorziening wel geboden.

Het lid van de Accion 21-fractie heeft met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige ontwerplandsverordening. Naar aanleiding hiervan heeft zij de volgende vragen:

Fraccion di Accion 21 kier ricibi un splicacion di ki maneho a hiba na un necesidad pa AWG 835.300,- adicional den gastonan di producto y servicio na Ministerio di Labor, Energia y Integracion?

Dienaangaande zij opgemerkt dat dit voornamelijk kosten zijn van juridische bijstand door diverse advocatenkantoren in verband met geleverde diensten niet alleen van uiteenlopende aard, zoals bijvoorbeeld rechtsbijstand en advieswerk, maar ook op diverse gebieden, met name op het gebied van energie en integratie, hetgeen tevens leidt tot een aanzienlijke vermindering van de uitspraken met veroordeling tot dwangsombetalingen.

Fraccion di Accion 21 kier ricibi detayes con e suma adicional di AWG 835.300,- a ser gasta florin pa florin?

Dit bedrag is uitbesteed aan betaling van de facturen van de diverse advocatenkantoren voor de door hun geleverde diensten (waaronder advieswerk, vertegenwoordiging in rechte, en advies omtrent toegepaste of voorgestelde beleidswijzigingen, zoals bijvoorbeeld het integratiebeleid).

Den caso cu e gastonan adicional di producto y servicio a ser uza pa biahenan cu a resulta den un MOU, fraccion di Accion 21 lo kier haya copia di e respectivo decalacion di entendimentonan y ki beneficio nan a produci pa Pais Aruba te cu awor?

De MOU zal staande de vergadering ter inzage worden gelegd. Door het ondertekenen van de MOU is de vestiging van een Hydrogen Valley op Aruba realistischer geworden.

Den caso cu e MOU(nan) no a trece beneficio ainda, Minister por aclarea ki beneficio ta premia y ki tempo nan lo bira realisabel pa cada MOU individualmente?

De potentiële vestiging van een Hyrodgen Valley op Aruba is mogelijk geworden en de positieve gevolgen daarvan zijn reeds gepresenteerd en uitvoerig uiteengezet.

Segun e protocol Aruba-Hulanda 2018, gastonan mas halto mester wordo compensa cu reduccion den gasto otro caminda. Minister por comparti cu Parlamento unda a reduci gastonan pa AWG 835.300,- den su ministerio?

In dit geval is er sprake van een verhoging aan de middelenkant. De inhaalslagen van de achterstanden, de verbetering van de dienstverlening en de ingevoerde beleidswijzigingen hebben geleid tot beleidsmatige meevallers en hebben op hun beurt geleid tot een verhoging van middelen.

Minister por aclarea si AWG 125.000,- ta suficiente pa atende cu e problema di schimmel den edificio di DAO y DIMAS cu lo resulta den un luga di trabao sigur?

Het bedrag van Afl. 125.000,- is niet toereikend aangezien gedurende het onderzoek naar en de controle van de schimmelproblematiek tevens een lekkage was ontdekt in het gebouw die ook zo spoedig mogelijk zal moeten worden verholpen. Het vermelde bedrag dekt het voorbereidend onderzoek, quick tests en andere preliminaire en preventieve werkzaamheden.

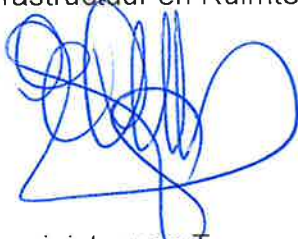
Minister di Husticia y Asunto Social por comparti cu Parlamento ki 'deskundig advies' lo ser solicita cu e extra fondonan aloca?

Deze overheveling had te maken om verschillende OVO's te bekostigen zoals onder andere het personeel werkzaam in het basis GGZ team, juridisch advies ten behoeve van het bureau, vergoeding ten behoeve van de infrastructurele advies commissie, vergoeding voor de leden van het Centraal College voor de Reclassering, OVO's van medewerkers verbonden aan het bureau, OVO's ten behoeve van het OM in verband met boete inningsactie.

Het lid van de Accion 21-fractie behoudt zich het recht voor om nadere vragen te stellen gedurende de openbare behandeling.

De ondergetekenden spreken de hoop uit dat met het bovenstaande de vragen van de leden van de bovengenoemde fracties zijn beantwoord.

De minister van Algemene Zaken, Innovatie, Overheidsorganisatie,
Infrastructuur en Ruimtelijke Ordening,

De minister van Transport, Integriteit, Natuur en Ouderenzaken,

De minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling,

De minister van Toerisme en Volksgezondheid,

De minister van Arbeid, Energie en Integratie,

De minister van Onderwijs en Sport,

A handwritten signature in blue ink, featuring a large loop and a horizontal stroke.

De minister van Justitie en Sociale Zaken,

A handwritten signature in blue ink, appearing to be a stylized name.

De minister van Financiën en Cultuur,

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large loop and a horizontal stroke.